

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE „ISIDOR TODORAN”

FEMEILE „ÎNVEȘMÂNTATE” ÎN CARTEA APOCALIPSA
(APOCALIPSA 11,19-12,18; 17,1-18).
EXEGEZĂ ȘI INTERPRETARE DUALĂ

- REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT -

COORDONATOR:

PR. PROF. UNIV. DR. STELIAN TOFANĂ

CANDIDAT:

DRD. DORIN-IOAN SĂLVAN

CLUJ-NAPOCA

2025

CUPRINS

Abrevieri

PRELIMINARII

1. De ce Femeile „înveșmântate” din cartea Apocalipsa?
2. Stadiul actual al cercetării
3. Obiectivul cercetării
4. Metodologia de cercetare
5. Cartea Apocalipsa - generalități

I. TRADIȚIE ȘI TEXTUALITATE. MICROSTRUCTURI ÎN APOCALIPSA 11,19-12,18; 17,1-18. TRADUCERE ȘI EXEGEZĂ

1.1. Introducere în tradiția textuală, microstructuri, traducerea și exegeza cărții Apocalipsa

1.1.1. Introducere în tradiția textuală a cărții Apocalipsa

1.2. Tradiție și textualitate

1.2.1. „Tipurile” de text ale cărții Apocalipsa

1.2.2. Textele „vechi” ale cărții Apocalipsa

1.2.3. Textele koine ale cărții Apocalipsa

1.2.4. Textele comentariilor manuscris ale cărții Apocalipsa

1.2.5. Textele complutensiane ale cărții Apocalipsa

1.3. „Erori” lingvistice și simboluri „ciudate” în cartea Apocalipsa

1.3.1. „Erori” lingvistice în cartea Apocalipsa

1.3.2. Simboluri „ciudate” în cartea Apocalipsa

1.4. Macrostructuri și microstructuri în Apocalipsa 11,19-12,18; 17,1-18

1.4.1. Macrostructuri și microstructuri în Apocalipsa 11,19-12,18; 17,1-18

1.4.2. Macrostructuri în Apocalipsa 11,19-12,18; 17,1-18

1.4.3. Microstructuri în Apocalipsa 11,19-12,18; 17,1-18

1.5. Traducerea pericopelor Apocalipsa 11,19-12,18; 17,1-18

1.5.1. Traducerea pericopei Apocalipsa 11,19-12,18

1.5.2. Traducerea pericopei Apocalipsa 17,1-18

1.6. Exegeza pericopelor Apocalipsa 11,19-12,18; 17,1-18

1.6.1. Exegeză — Apocalipsa 11,19-12,18

1.6.1.1. Microstructura A. Apoc 11,19-12,1

1.6.1.2. Microstructura B. Apoc 12,2-6

1.6.1.3. Microstructura C. Apoc 12,7-12

1.6.1.4. Microstructura D. Apoc 12,13-14

1.6.1.5. Microstructura E. Apoc 12,15-16

1.6.1.6. Microstructura F. Apoc 12,17-18

1.6.2. Exegeză — Apocalipsa 17,1-18

1.6.2.1. Microstructura A. Apoc 17,1-2

1.6.2.2. Microstructura B. Apoc 17,3-6

1.6.2.3. Microstructura C. Apoc 17,7-9a

1.6.2.4. Microstructura D. Apoc 17,9b-14a

1.6.2.5. Microstructura E. Apoc 17,14b

1.6.2.6. Microstructura F. Apoc 17,15-17

1.6.2.7. Microstructura G. Apoc 17,18

1.7. Concluzii

II. TRADIȚIE ȘI INTERPRETARE. IDENTITATEA FEMEILOR „ÎNVEȘMÂNTATE” (APOC 12,1-18; 17,1-18) ÎN COMENTARIILE ANTICE, MEDIEVALE TIMPURI ȘI ORTODOXE MODERNE

2.1. Introducere în tradiția interpretării textului apocaliptic

2.2. Identitate figurilor feminine (Apoc 12,1-18; 17, 1-18) în comentariile antice latine

2.2.1. Identitatea figurilor feminine în comentariul Sfântului Victor: interpretare eshatologică, istorică și alegorică

2.2.2. Identitatea figurilor feminine în comentariul lui Ticoniu: interpretare recapitulativă, eclesiologică, istorică și materialistă

2.2.3. Identitatea figurilor feminine în comentariul Sfântului Cezar, Episcop de Arles: interpretare eshatologică, eclesiologică, alegorică și materialistă

2.3. Identitate figurilor feminine (Apoc 12,1-18; 17,1-18) în comentariile medievale timpurii latine

2.3.1. Identitatea figurilor feminine în comentariul Sfântului Beda Venerabilul: interpretare eshatologică, eclesiologică, recapitulativă, alegorică și materialistă

2.3.2. Identitatea figurilor feminine în comentariul carolingian al episcopului Theodulf de Orleans: interpretare eshatologică, eclesiologică, simbolică și mariologică

2.4. Identitatea figurilor feminine (Apoc 12,1-18; 17,1-18) în comentariile antice grecești

2.4.1. Identitatea figurilor feminine în comentariul bizantinului Oecumeniu:

interpretare simbolică, alegorică și materialistă

2.4.2. Identitatea figurilor feminine în comentariul Sfântului Andrei, Episcop de Cezareea:

interpretare eclesiologică, eshatologică și spirituală

2.5. Identitate figurilor feminine (Apoc 12,1-18; 17,1-18) în comentariile ortodoxe moderne

2.5.1. Identitatea figurilor feminine în comentariul Arhiepiscopului Averkey Taushev:

interpretare eshatologică, eclesiologică, alegorică și istorică

2.5.2. Identitatea figurilor feminine în comentariul profesorului Savvas Agouridis:

interpretare eclesiologică, istorică și eshatologică

2.5.3. Identitatea figurilor feminine în comentariul preotului american Lawrence R. Farley:

interpretare eshatologică, eclesiologică și simbolică

2.5.4. Identitatea figurilor feminine în comentariul profesorului Ioannis Skiadaresis:

interpretare eclesiologică, eshatologică, istorică, simbolică și liturgică

2.6. Identitatea figurilor feminine în alte scrieri

2.6.1. Identitatea figurilor feminine amintită în diferite scrieri ale creștinilor antici și medievali

2.6.2. Identitatea figurilor feminine în tâlcuirile părinților contemporani

2.6.3. Identitatea figurilor feminine în comentarii eterodoxe, publicate în limba română: Cristian Bădiliță, Beniamin Fărăgău, Silviu Tatu

2.7. Identitatea Femeilor „înveșmântate” - retrospectivă

2.7.1. Femeile „înveșmântate” în scrierile apusene antice și medievale - retrospectivă

2.7.2. Femeile „înveșmântate” în scrierile grecești antice și medievale - retrospectivă

2.7.3. Femeile „înveșmântate” în comentariile ortodoxe moderne - retrospectivă

2.8. Concluzii

III. SIMBOLUL DUAL ÎN APOCALIPSA 11,19-12,18; 17,1-18.

TEOLOGIA ȘI IDENTITATEA FEMEILOR „ÎNVEȘMÂNTATE”

3.1. Introducere în metoda simbolului dual

3.2. Femeia „înveșmântată cu soarele” (Apoc 11,19-12,18). Simbol dual. Teologie și identitate

3.2.1. Femeia „înveșmântată cu soarele” — simbol dual: personaj individual și figură colectivă

3.2.2. Femeia „înveșmântată cu soarele” — personaj individual: Fecioara Maria — model pentru destinatarii cărții Apocalipsa

3.2.2.1. Fecioara Maria — împlinire profetică: Mama Copilului de parte bărbătească

3.2.2.2. Fecioara Maria — împlinire profetică: Mama tuturor celor vii

3.2.2.3. Fecioara Maria — împlinire profetică: Mama Noului Israel

3.2.2.4. Fecioara Maria — împlinire profetică: Noul Chivot

3.2.3. Femeia „înveșmântată cu soarele” — personaj colectiv: Biserica lui Hristos

3.3. Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” (Apoc 17,1-18). Simbol dual. Teologie și identitate

3.3.1. Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” — simbol dual: personaj individual și figură colectivă

3.3.2. Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” — personaj individual: Agripina Iulia — anti-model pentru destinatarii cărții Apocalipsa

3.3.3. Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” — personaj colectiv: Roma antică și locuitorii pământului care prigonesc Biserica

3.4. Concluzii

CONCLUZII GENERALE

BIBLIOGRAFIE

Rezumat — Femeile „înveșmântate” în cartea Apocalipsa (Apocalipsa 11,19-12,18; 17,1-18).

Exegeză și interpretare duală (Sălvan Dorin-Ioan)

Cuvinte cheie: Apocalipsa, femeie, balaur, Maria, mamă, Agripina, Biserica, simbol, dual

Tradiția textuală a cărții Apocalipsa este unică. Textul apocaliptic este reprezentat de patru „tipuri” de text: (1) Textele „vechi”, care însumează 15 martori, (2) textele koine, care însumează 130 de martori, (3) textele Andreas, care însumează 85 martori și (4) textele complutensiene, care însumează 27 martori. Transmiterea ultimei cărți din canonului Noului Testament prin cele patru „tipuri” de text determină imposibilitatea reconstituirii textului original pentru scrierea Sfântului Ioan din Patmos.

Pericopele care descriu Femeile „înveșmântate” (Apoc 11,19-12,18; 17,1-18) sunt mai puțin reprezentate în papirusurile și manuscrisele majore. Numai codicele Sinaiticus și Alexandrinus transmit textele pentru capitolele 12 și 17. Unicitatea istoriei textului apocaliptic este relevată de „tipurile” de text koine și Andreas, care sunt reprezentate de comentarii manuscrise. Comentariile lui Oecumeniu, Andreas și Arethas au transmis textul capitolelor 12 și 17 cu deosebiri minore față de textele „vechi” și complutensiene.

„Erorile” lingvistice și simbolurile „ciudate” constituie o particularitate pentru ultima carte din canonul Noului Testament. „Greșelile” nu sunt produsul unor copiiști neatenți. „Erorile” lingvistice și simbolurile „ciudate” au fost utilizate de autorul Apocalipsei pentru codificarea mesajului viziunilor din Patmos. Numai cititorul înțelept, care „are minte să înțeleagă” poate să descifreze sensul Revelației lui Ioan. „Erorile” lingvistice din Apocalipsa 12 și 17 ne descoperă personaje apocaliptice care sunt construite prin simbolul dual.

Clasificarea pericopelor despre Femeile „înveșmântate” din cartea Apocalipsa în macrosecvențe și microstructuri evidențiază structura organizată și completă din Apocalipsa 12 și 17. Integritatea celor două capitole este susținută prin unitatea temelor și protagoniștilor. De asemenea, macrosecvențele și microstructurile pentru Femeia „înveșmântată cu soarele” (Apoc 11,19-12,18) și Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” (Apoc 17,1-18) relevă construcția personajelor apocaliptice prin simbolul dual. Astfel, identitatea figurilor feminine poate fi dezvăluită prin investigarea simbolului dual, prin care protagoniștii simbolizează simultan personaje colective și individuale.

Traducerea proprie pentru pericopele care descriu Femeile „înveșmântate” subliniază „pasivul divin” din textele capitolelor 12 și 17. Pasivul divin reprezintă exprimarea folosită de

Sfântul Ioan pentru a descoperi pe Dumnezeu în calitate de subiect al acțiunii. Deși Dumnezeu nu este un subiect activ, El este subiectul „invizibil” al acțiunii din pericopele despre Femeia „înveșmântată cu soarele” și Femeia „înveșmântată cu roșu aprins”.

Traducerea în limba română din prezenta teză de doctorat menționează deosebiri între versiunile Sfintei Scripturi folosite de cultele creștine recunoscute din România. Precizarea deosebirilor în traducere relevă diferențe minore între edițiile biblice. Deosebirile nu modifică sensul textului grecesc. Ele evidențiază doar preferința traducătorilor pentru anumite timpuri verbale și cuvinte sinonime prin care au încercat să redea cu fidelitate sensul textului grecesc.

Exegeza pericopei Apoc 11,19-12,18 descoperă conexiunea între Chivotul Legământului din Templul din cer și Femeia „înveșmântată cu soarele”. Legătura este evidențiată de verbul „ὁράω” („a vedea”; în text: „ὄφθῃ”) și „semnele” petrecute în cer (Apoc 11,19; 12,1). Astfel, odată cu deschiderea Templului sunt revelate Chivotul și Femeia. Conflictul în cer între Balaor cu îngerii lui Arhanghelul Mihail cu îngerii lui prezintă conflictele simultane pe care Diavolul le are cu Femeia și Copilul de parte bărbătească care se naște din ea și cu îngerii din ceruri care îi numesc „frați” pe sfinții lui Dumnezeu. Conflictele de pe pământ între Balaor și Femeie, ulterior între Balaor și urmașii Femeii. În plus față de cele precizate mai sus, exegeza microstructurilor relevă unitatea temelor și simbolurilor prin care identitatea Femeii „înveșmântată cu soarele” este dezvăluită și analizată în capitolul al III-lea din prezenta teză de doctorat.

Exegeza pentru capitolul al 17-lea descoperă antiteza între Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” și Femeia „înveșmântată cu soarele” din Apocalipsa 12. De asemenea este evidențiată unitatea personajului Fiara din Apocalipsa 13 și Apocalipsa 17. Femeia este angrenată în conflicte cu sfinții și martirii lui Dumnezeu, dar în cele din urmă, după ce împărații pământului pierd războiul cu Mielul, se întorc împotriva Femeii. Spre deosebire de Femeia „înveșmântată cu soarele”, care este salvată de Dumnezeu, Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” este lăsată de Dumnezeu să fie golită și arsă de cei care i-au fost cândva aliați în conflictul ei cu Biserica lui Hristos.

Tradiția interpretării textului apocaliptic a cunoscut dezvoltări remarcabile în primele zece secole creștine. Hermeneutica Femeilor „înveșmântate” din Apocalipsa 12 și 17 este reprezentată de tradiția patristică latină și greacă. Cele două tradiții au cunoscut o dezvoltare independentă. Tradiția latină antică și medievală timpurie a oferit o identitate colectivă Femeilor „înveșmântate”.

Cel mai vechi comentariu latin care a supraviețuit aparține Sfântului Victor (d. 304), Episcop de Petovium. Sfântul Victor împărtășește interpretarea eclesiologică pentru Femeia „înveșmântată cu soarele” propusă de Sfântul Ipolit (d. 235), Episcop de Roma. Pentru

Sfântul Victor, Femeia din Apocalipsa 12 reprezintă vechea Biserică a patriarhilor, profeților și Sfinților Apostoli”, iar Femeia din Apocalipsa 17 simbolizează Senatul roman, care adoptă acte normative anticreștine.

Comentariul nord-africanului Ticoniu, acuzat de învățături donatiste, a fost receptat de toți părinții latini care au publicat comentarii pentru cartea Apocalipsa. Pentru Ticoniu, Femeia „înveșmântată cu soarele” reprezintă „Trupul mistic al lui Hristos”, Israel și Biserica, care îl „naște zilnic” pe Hristos. Asocierea comunității creștine cu Femeia aflată în „chinurile nașterii” din Apocalipsa 12 constituie interpretarea standard pentru creștinii antici și medievali vorbitori de latină. Femeia din Apocalipsa 17 simbolizează cetatea Diavolului, în care locuiesc toți oamenii care nu împlinesc voia lui Dumnezeu.

Comentariile latine ulterioare urmează linia de interpretare a Sfântului Victor și nord-africanului Ticoniu. Singurul comentariu latin în care pericopa despre Femeia „înveșmântată cu soarele” este interpretată dual aparține lui Theodulf, Episcop de Orleans. Pentru Theodulf, identitatea Femeii din Apocalipsa 12 este exprimată atât prin interpretarea eclesiologică, cât și prin perspectiva mariologică. Astfel, Femeia „înveșmântată cu soarele” este concomitent Biserica și Fecioara Maria.

Tradiția antică greacă a oferit o identitate duală Femeii din Apocalipsa 12. Cea mai veche interpretare pentru Femeia „înveșmântată cu soarele” aparține Sfântului Methodie (d. 311), Episcop de Olimp. Sfântul Methodie a interpretat eclesiologic Femeia din Apocalipsa 12. Interpretarea mariologică pentru capitolul al 12-lea a fost promovată de cel mai vechi comentariu redactat în limba greacă. Bizantinul Oecumeniu o identifică pe Femeia „înveșmântată cu soarele” cu Maica Domnului. Femeia din Apocalipsa 17 este interpretată în comentariul lui Oecumeniu în calitate de personaj colectiv cu o dublă semnificație. Ea este vechea Romă, care a fost deja pedepsită de Dumnezeu, și Roma cea nouă, Constantinopolul.

Interpretarea mariologică consemnată de Oecumeniu este împărtășită de părinți răsăriteni și orientali între secolele IV-VI. Toate scrierile răsăritene și orientale care au supraviețuit în cele trei secole au identificat-o pe Femeia din Apocalipsa 12 cu Maica Domnului.

Comentariul Sfântului Andrei, Episcop de Cezareea, publicat în secolul al VII-lea, a cunoscut o vastă receptare printre creștinii vorbitori de limbă greacă. Comentariul Sfântului Andrei este recunoscut și astăzi în calitate comentariu standard pentru cartea Apocalipsa în Biserica Ortodoxă. Sfântul Andrei dezaprobă interpretarea mariologică și revine la interpretarea eclesiologică pentru Femeia din Apocalipsa 12, pe care o consideră că reprezintă tradiția Bisericii. De asemenea, interpretarea Femeii „înveșmântată cu roșu aprins” cu Roma antică este dezaprobată

de Sfântul Andrei. În comentariul Episcopului de Cezareea, Femeia din Apocalipsa 17 simbolizează toți oamenii păcătoși, care devin pustii din punct de vedere duhovnicesc.

Comentariul Sfântului Andrei a influențat toate celelalte comentarii medievale din Răsărit și Orient. Cu toate acestea, interpretarea mariologică pentru Femeia din Apocalipsa 12 nu a fost abandonată de creștinii din Biserica de Răsărit. De aceea sunt cunoscute tâlcuiri ale părinților contemporani care o identifică pe Fecioara Maria cu Femeia „înveșmântată cu soarele”.

Interpretarea eclesiologică pentru Femeia din Apocalipsa 12 a fost receptată de părinții latini și greci din teama de a nu încălca dogma Nașterii supranaturale a Mântuitorului Hristos din Fecioară, fără ca Maria să fi suferit. Femeia din Apocalipsa 12 trăiește „chinurile facerii” lui Mesia. Învățătura Bisericii descoperă că Maica Domnului nu a suferit la Nașterea Pruncului Iisus. Prin urmare, majoritatea părinților au fost reticenți să o identifice pe Femeia „înveșmântată cu soarele” cu Maica Domnului. Atenția de a nu încălca dogma Bisericii a fost radicalizată de Sfântul Neofit din Cipru (d. 1214), care a renunțat la interpretarea eclesiologică, identificând personajul feminin din capitolul al 12-lea cu o figură anti-mariologică, numind-o mama lui Antihrist.

Comentariile ortodoxe moderne păstrează linia de interpretare a Sfântului Andrei. Femeia „înveșmântată cu soarele” reprezintă Biserica. Numai părintele american Farley oferă o perspectivă duală, care identifică personajul feminin cu Biserica și Maica Domnului. Femeia din Apocalipsa 17 este identificată cu Roma antică și toți oamenii răuvoitori, care prigonesc Biserica în orice epocă.

Scrierile ortodoxe contemporane, care se bucură de o mai puțină receptare printre credincioșii ortodocși și exegeții din toate Bisericile locale, o identifică pe Femeia din Apocalipsa 12 cu Fecioara Maria și Biserica lui Hristos. Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” este interpretată în calitate de personaj colectiv. Ea constituie un simbol pentru oamenii păcătoși, care nu împlinesc voia lui Dumnezeu.

Comentariile eterodoxe din spațiul românesc oferă o perspectivă colectivă figurilor feminine. Femeia din Apocalipsa 12 este identificată fie cu Biserica, fie cu Israel sau comunitatea mesianică din primul secol creștin. Femeia din Apocalipsa 17 este interpretată fie cu Roma antică, fie cu omanii răuvoitori, care prigonesc Biserica lui Hristos.

Interpretările Femeilor „înveșmântate” din cartea Apocalipsa au fost influențate de problematica receptării scrierii Sfântului Ioan din Patmos în Biserica de Răsărit. Popularitatea comentariului Sfântului Andrei este datorată autorității clericale pe care o avea. Comentariul bizantinului Oecumeniu a fost mai puțin acceptat pentru că autorul nu era o autoritate eclesiastică.

Comentatorii antici și medievali au fost reticenți pentru a oferi o interpretare mariologică Femeii din Apocalipsa 12 din teamă de a nu încălca dogma Bisericii despre Nașterea supranaturală a Pruncului Iisus, fără ca Maria să trăiască chinurile facerii. Cu toate acestea, creștinii antici din Răsărit și Orient nu au renunțat la a o privi pe Maica Domnului în Apocalipsa 12. În tot acest timp, Femeia din Apocalipsa 17 simbolizează Roma antică și orice metropolă în care locuitorii nu împlinesc voia lui Dumnezeu și prigonesc Biserica.

Unicitatea textului cărții Apocalipsa este evidențiată de „erorile” lingvistice și abundența simbolurilor. Sfântul Ioan a codificat mesajul viziunilor pe care le-a experiat în Patmos prin intermediul „greșelilor” textuale și simbolurilor care creionează protagoniștii și acțiunea apocaliptică. Personajele principale din Apocalipsa 12 și 17 reprezintă figuri colective și personaje individuale. Așadar, protagoniștii cărții Apocalipsa au fost construite prin metoda simbolului dual.

Simbolurile duale reprezintă simultan persoane individuale istorice și figuri colective. Persoanele individuale istorice au constituit modele de viață sau anti-modele pentru figurile colective pe care le reprezintă. Astfel, Femeia „înveșmântată cu soarele” din Apocalipsa 12 este Fecioara Maria în calitate de personaj individual. Maica Domnului este Femeia în care au fost împlinite toate profețiile despre mama lui Mesia. Ea este un model de viață pentru creștinii prizonieri. În calitate de figură colectivă, Femeia „înveșmântată cu soarele” simbolizează Biserica. Creștinii prizonieri din pricina credinței în Iisus Hristos sunt frații Domnului și urmașii Mariei, iar pentru ei, Maica Domnului este un model de viață.

Femeia „înveșmântată cu roșu ca de foc aprins” este construită în antiteză cu Femeia din Apocalipsa 12. În calitate de personaj individual, destinul ei este un ecou pentru viața Agripinei Iulia, mama împăratului Nero. În calitate de figură colectivă, Femeia din Apocalipsa 17 simbolizează conducătorii politici anticreștini și oamenii răuvoitori. „Cetatea cea mare” este construită în contrast cu Biserica, care este cetatea cerească.

Sfântul Ioan a construit personajul feminin din capitolul al 12-lea prin metoda simbolului dual. Femeia „înveșmântată cu soarele” reprezintă „marele semn” care este descoperit odată cu „deschiderea” Templului și „apariția” Chivotului în cer și manifestarea prezenței lui Dumnezeu prin glasuri, fulgere și tunete, cutremur și grindină mare (Apoc 11,19-12,1). Femeia tronează în cer, este „înveșmântată cu soarele”, iar coroana ei este compusă din douăsprezece stele. Ea este mama lui Mesia. Șarpele din vechime o prigonește, dar insuccesul Diavolului îi provoacă mare mânie. Astfel, Balaurul cel mare poartă un război cu rămășița seminției Femeii.

În calitate de personaj individual, Femeia din Apocalipsa 12 este Fecioara Maria, mama Domnului Hristos. Ea este Femeia în care toate profețiile despre mama lui Mesia au fost

împlinite. Fecioara Maria este descrisă de Sfântul Ioan în cer. Deși a fost prigonită pe pământ de către Șarpele din vechime prin ordinul regelui Irod și durerile trăite la Răstignirea Fiului ei, ea a fost proniată de Dumnezeu și a biruit, primind cununa vieții. Astfel, Maica Domnului este Eva cea Nouă, a cărui Fiu a oferit mântuirea oamenilor și a biruit pe Diavol. Asemenea Rahelei, Maria este mama Noului Israel, cu care Diavolul poartă război. De asemenea, Fecioara Maria este Împărăteasa cerului și Noul Chivot, simboluri ale sfințeniei și prezenței lui Dumnezeu.

Maica Domnului este pentru destinatarii cărții Apocalipsa model de viață. Imaginea Fecioarei Maria este asociată cu Noul Israel. De aceea, în calitate de figură colectivă, Femeia „înveșmântată cu soarele” simbolizează Biserica. Descrierea Femeii este un ecou al visului patriarhului Iosif din cartea Facerea. Viața lui Iosif reprezintă o prefigurare pentru viața Mântuitorului și destinul Bisericii. Deși creștinii sunt prigionii pe pământ, ei se află în deșertul pregătit de Dumnezeu. Pustiul constituie spațiul întâlnirii poporului cu Dumnezeu. Biserica este proniată de Dumnezeu, iar Domnul vine curând. Venirea iminentă a lui Hristos este așteptată cu nădejde de primii creștini, deoarece descrierea Femeii din Apocalipsa 12 descoperă bucuria de care vor avea parte în Împărăția lui Dumnezeu. Asemenea Maicii Domnului, ei vor primi cununa vieții și vor împărăți alături de Domnul Hristos, dacă vor păzi poruncile lui Dumnezeu și vor avea mărturia lui Iisus cu prețul vieții.

Creștinii antici au interpretat identitatea Femeii atât într-o perspectivă eclesiologică, cât și mariologică. Interpretarea eclesiologică a cunoscut o vastă răspândire în tradiția latină a hermeneuticii cărții Apocalipsa. În tradiția greacă, cele două interpretări au fost împărtășite de creștinii antici. Comentariul bizantin al lui Oecumeniu dezvăluie reticența părinților greci și latini pentru interpretarea mariologică a identității Femeii. Comentatorii antici se temeau să nu încalce dogma Bisericii cu privire la Nașterea supranaturală a Domnului din Fecioara Maria, care a născut fără dureri. Cu toate acestea, creștinii din Biserica de Răsărit nu au abandonat interpretarea mariologică. Pentru ei, identificarea Maicii Domnului cu Femeia „înveșmântată cu soarele” nu încalca dogma Bisericii, deoarece textul cărții Apocalipsa are o încărcătură simbolică.

Mai mult decât atât, „chinurile nașterii” mamei lui Mesia reprezintă un simbol pentru durerile pe care Fecioara Maria le-a trăit la Răstignirea Fiului ei. La Cruce, Maica Domnului devine mama tuturor celor vii. Asemenea Rahelei, care este mama iudeilor prigionii în cartea profetului Ieremia și Evanghelia după Matei, în cartea Apocalipsa, Maria este mama tuturor creștinilor prigionii. Rămășița seminției ei este prigonită de Diavol, dar Dumnezeu proniază Biserica. În cele din urmă, Diavolul este biruit de Mântuitorul Hristos, Fiul Mariei, iar creștinii se bucură de plinătatea Împărăției lui Dumnezeu.

Femeia din capitolul al 17-lea este construită în antiteză cu Femeia „înveșmântată cu soarele”. Personajul feminin „înveșmântat cu roșu ca de foc aprins” a fost identificat de creștinii antici cu Roma antică și oamenii răuvoitori, care prigonesc Biserica. Descrierea Femeii relevă un simbol dual. În calitate de figură colectivă, ea reprezintă Roma antică, conducătorii politici anticreștini și oamenii păcătoși. În contrast cu Fecioara Maria, Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” este Agripina Iulia, mama împăratului Nero.

Descrierea Femeii din Apocalipsa 17 este un ecou al vieții împărătesei Agripina. Sfântul Ioan a utilizat miturile Nero redux și Nero redivivus pentru construcția Fiarei apocaliptice și Femeii „înveșmântată cu roșu aprins”. Deși mama împăratului Nero a guvernat Imperiul roman alături de fiul ei și a construit împreună cu elita imperială un puternic sistem de propagandă pentru împărat, cu toate acestea, destinul Agripinei a fost tragic. Ea a fost urâtă de conducătorii Romei și ucisă la ordinul fiului ei, identificat de creștinii antici cu Fiara apocaliptică.

Împărăteasa Agripina Iulia este anti-model pentru creștinii antici. Autorul cărții Apocalipsa s-a inspirat din viața ei pentru a personifica Babilonul, Roma antică și oamenii răuvoitori, care prigonesc Biserica. Destinul Romei antice și oamenilor care împlinesc voia Diavolului este asemenea mamei lui Nero. Locuitorii pământului, care sunt descriși în antiteză cu sfinții și martirii Domnului, împărtășesc sfârșitul tragic al Agripinei Iulia. În schimb, oamenii credincioși, care păzesc poruncile lui Dumnezeu și au mărturia lui Iisus cu prețul vieții, se bucură de Împărăția lui Hristos asemenea mamei lui, care tronează alături de Fiul ei în cer.

În concluzie, autorul cărții Apocalipsa a folosit metoda simbolului dual pentru construcția personajelor din capitolele 12 și 17. Femeile „înveșmântate” reprezintă figuri colective și personaje individuale. Femeia „înveșmântată cu soarele” reprezintă Biserica și este un simbol pentru Maica Domnului, care este un model de urmat pentru creștini. Femeia „înveșmântată cu roșu aprins” reprezintă Roma antică și oamenii răuvoitori, care prigonesc Biserica lui Hristos, și este un simbol pentru Agripina Iulia, mama împăratului Nero, care este anti-model pentru creștini. Interpretarea identității celor două Femei constituie cheia hermeneutică pentru decriptarea textului apocaliptic. Astfel, scrierea Sfântului Ioan din Patmos este o carte a speranței pentru creștinii prigoniți. Persoanele individuale istorice sunt modele de viață sau anti-modele pentru membrii Bisericii. Destinul protagoniștilor descoperă destinul tragic al oamenilor păcătoși, care împlinesc voia Diavolului, și mântuirea oamenilor credincioși, care împlinesc voia lui Dumnezeu. Venirea Domnului Hristos este iminentă, iar sfinții și martirii vor locui în Noul Ierusalim, marea cetate cerească, și vor împărăți împreună cu Domnul Hristos.